

VEŘEJNÁ SPRÁVA A SPRÁVNÍ PRÁVO

JUDr. Michal Márton, Ph.D.

Právo

- soubor norem, které jsou vynutitelné státní mocí, a to na rozdíl od jiných norem: např. etických

Občan A. kouří cigaretu v prostoru restaurace = porušuje zákon, lze mu uložit pokutu a tuto následně vynutit.

Občan B. kouří cigaretu v bytě nekuřáků = porušuje toliko etické pravidlo.

- bývá označováno jako minimum morálky (to, na čem se společnost shodne)

Právo veřejné x právo soukromé (právní dualismus)

- **právo soukromé** = upravuje práva a povinnosti osob, tato si určují dohodou a jsou v rovném postavení (*§ 21 OZ stát se považuje za právnickou osobu*)

občanské, obchodní, rodinné, pracovní

Případné autoritativní řešení sporu je výhradně v dispozici těchto osob (zda podá žalobu k soudu)

- **právo veřejné** = přistupuje subjekt, který je ostatním nadřízen a je s to autoritativně rozhodnout o právech a povinnostech osob

ústavní, správní, trestní

Správní řízení být vedeno musí, až už o návrhu nebo z úřední činnosti (chce-li stavebník stavební povolení, musí iniciovat správní řízení, dopustí-li se osoba přestupku, správní orgán zahájí řízení z moci úřední).

Rozlišení práva soukromého od práva veřejného

= hranice však není absolutní

Zájmová teorie

- právo veřejné („obecné blaho“) soubor norem, jež slouží za účelem ochrany zájmů ve společnosti
- právo soukromé = zájem jednotlivce

př.

vyvlastnění domu (je ve veřejném zájmu = tzn. nucený přechod vlastnického práva na stát); musí být ve veřejném zájmu a za náhradu

prodej domu = dohoda mezi prodávajícím a kupujícím, soukromý zájem na prodeji

stavební řízení = regulováno veřejným právem, ale chrání rovněž soukromé zájmy (účastníky řízení jsou i vlastníci sousedních pozemků)

Teorie mocenská

= týká se účastníků právního poměru

soukromé právo = účastníci nejsou ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti (smluvní strany v rámci závazků)

veřejné právo = jeden subjekt je nadřízen druhému (účastník řízení u přestupku, účastník stavebního řízení, žadatel o cestovní pas, správní orgán vyslovuje vinu a stanovuje správní trest, správní orgán vydává stavební povolení, správní orgán vydává doklad)

veřejnoprávní smlouvy (situace, kdy správní orgán namísto vydání autoritativního rozhodnutí vystupuje jako „smluvní partner“ a uzavře s účastníkem veřejnoprávní smlouvu - § 161 správního řádu)

Teorie zvláštního práva

obecné právo je právo soukromé, které upravuje práva a povinnosti všech právních subjektů včetně nositelů veřejné moci

zvláštním právem je právo veřejné, které je přiznáno pouze nositelům veřejné moci při výkonu jejich vrchnostenských pravomocí

Správní právo

= ta část právního řádu, která upravuje veřejnou správu,

= soubor právních norem vztahujících se na veřejnou správu, pokud jde o její organizaci a činnost, včetně vztahů vznikajících při jejím výkonu mezi nositeli veřejné správy na jedné straně a fyzickými a právníckými osobami na straně druhé,

= soubor veřejnoprávních norem, které upravují organizaci a činnost veřejné správy,

Pro správní právo jako právo veřejné je charakteristické, že:

- prosazuje a chrání veřejný zájem,
- upravuje vztahy mezi nerovnými subjekty,
- konkrétní obsah jeho realizace je autoritativně určován úřední mocí,
- disponuje možností správního donucení.

Obecně k pojmu „veřejná správa“

neexistuje zákonná definice pojmu veřejná správa

ve vztahu dělby moci ve státě (zákonodárna, výkonná, soudní) jde o činnost, která není ani zákonodárstvím, ani soudnictvím

veřejnou správu můžeme definovat **jako správu veřejných záležitostí ve společnosti zorganizované ve stát, tzn. správu společnosti, správu státu jako celku i jeho jednotlivých územních jednotek, jako složek územní organizace státu**

Veřejný zájem = pojem neoddělitelně spojený s veřejnou správou, jedná se také o neurčitý pojem, tj. právním řádem běžně používaný nicméně nedefinovaný, jehož obsah je dovozován výkladově a zejména judikaturou

Veřejným zájmem jsou takové zájmy, které můžeme označit za obecné resp. obecně prospěšné, jejichž nositeli jsou blíže neurčené okruhy osob (veřejnost resp. společnost). Půjde tak např. o zájem na dodržování zákonů, zájem na respektování lidských práv, zájem na zdravém životním prostředí, zájem na výstavbě či rekonstrukci veřejných komunikací apod. Veřejný zájem se často prolíná se zájmem soukromým, ale často se tyto zájmy také střetávají.

Veřejná správa v sobě zahrnuje

- **státní správu** – jejímž prostřednictvím sám stát přímo realizuje výkonnou moc, a to především realizací (aplikací, prováděním) zákonů
- **samosprávu** – která představuje veřejnou správu vykonávanou jinými veřejnoprávními subjekty než státem, pokud ji těmto subjektům stát zákonem svěří

Základní funkcí státní správy je aplikace zákonů a v širším smyslu realizací státní politiky. Hlavní funkcí samosprávy je především vedení záležitostí určitého společenství (např. obce, kraje) a jeho zájmů.

Státní správa – např. stavební řízení, rozhodování o sociálních dávkách, matrika atd.

Samospráva – správa školství, zdravotnictví, zařízení sociální péče atd. (vždy v příslušném územním obvodu)

Vztah státní správy a samosprávy

- ❑ samosprávu definuje stát v **zákonech**, může vyslovit vůli, že samospráva nebude existovat (ústavním zákonem lze zrušit vyšší územně samosprávné celky)
- ❑ samospráva podléhá **státnímu dohledu** (obecně závazná vyhláška obce – přezkum Ministerstvem vnitra – Ústavním soudem)
- ❑ je na státu **finančně závislá** (zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní).

Státní správa

Státní správa je odvozena od podstaty a poslání státu, který jejím prostřednictvím realizuje svou výkonnou moc.

Subjektem vykonávajícím státní správu je v první řadě stát, to však nebrání tomu, aby v některých případech stát přenesl svou působnost na jiné subjekty veřejné správy (např. kraje a obce vykonávající státní správu v přenesené působnosti).

Státní správa slouží státu k aplikaci práva a v širším smyslu také k realizaci státní politiky.

Ve státní správě se projevují **prvky řízení a regulace**. Stát prostřednictvím svých orgánů totiž zajišťuje dosažení stanovených cílů obsažených v zákonech (**řízení**) a udržování žádoucího stavu či obnovu předchozího stavu narušeného protiprávním jednáním (**regulace**). To vše směřuje k naplnění ochranné a mocenské funkce státu, která spočívá v poskytování ochrany subjektům, jejichž práva byla porušena.

Za účelem naplnění svých úkolů stát zřizuje **soustavu hierarchicky uspořádaných orgánů**, mezi kterými existují vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Tyto mocenské vztahy jsou typické právě pro státní správu a odlišují ji od samosprávy.

Státní správa

ústřední, vykonávaná státními orgány s celostátní působností jakými jsou ministerstva a jiné ústřední orgány státní správy (zákon č. 2/1969 Sb., kompetenční zákon)

územní vykonávaná státními orgány s omezenou místní působností, mezi které patří například úřady práce, finanční úřady, úřady obcí a krajů vykonávající státní správu v přenesené působnosti apod.

Za účelem naplňování úkolů státní správy je území České republiky rozděleno na územní jednotky. Základním stupněm výkonu státní správy je **místní státní správa** vykonávaná na území jedné či více obcí. Příkladem státní správy na místní úrovni je finanční správa, stavební správa apod. Druhým stupněm je **okresní státní správa** vykonávána okresními institucemi. Jako příklad lze uvést okresní policejní správu, okresní správu sociálního zabezpečení apod.

Dalším stupněm je **krajská státní správa** vykonávající správu na pověřeném území. Území krajské státní správy se nemusí krýt s územím krajské územní samosprávy. Na tomto stupni můžeme nalézt například krajskou policejní správu či krajské hygieniky.

Samospráva

Samospráva je veřejná správa **vykonávána jinými veřejnoprávními subjekty než státem**, pokud je zákonem do jejich odpovědnosti svěřena. Tyto veřejnoprávní korporace vystupují vlastním jménem, ve své působnosti a za účelem naplnění svěřených úkolů zřizují vlastní orgány. Samospráva je projevem decentralizace vymezených úkolů správy státu na samostatné, státem uznané a na státu nezávislé veřejnoprávní subjekty.

Územní samospráva vyjadřuje zájem určitého dílčího územního společenství a v podmínkách České republiky je představována obcemi a kraji. Územní samospráva má svůj **územní základ**, který je tvořen územím samosprávného celku a **osobní základ** tvořený obyvatelstvem. Územní samospráva má své vlastní uspořádání. Mezi obcemi a kraji neexistují vztahy nadřízenosti a podřízenosti a zásah vyššího územně samosprávného článku (kraje) do činnosti obce je možný pouze na základě zákona.

Zájmová samospráva vyjadřuje také zájem dílčího společenství, které v tomto případě vyjadřuje určitý **profesní stav** (např. advokáti, notáři, lékaři apod.) a je organizovaná v profesních komorách (advokátní, notářská, lékařská apod.).

Věcná za cílem splnění konkrétního úkolu (sdružení obcí)

Samospráva

Veřejnoprávní korporace je zpravidla samosprávnou institucí představovanou společenstvím osob, spojených společnými cíli při realizaci veřejných zájmů, jež je státem aprobována a jíž je přiznána příslušná právní subjektivita. Subjektivita veřejnoprávních korporací zahrnuje jak subjektivitu ve sféře veřejného práva, tak subjektivitu ve sféře soukromého práva.

Územní samospráva vyjadřuje zájem určitého dílčího územního společenství a v podmínkách České republiky je představována obcemi a kraji. Územní samospráva má svůj **územní základ**, který je tvořen územím samosprávného celku a **osobní základ** tvořený obyvatelstvem. Územní samospráva má své vlastní uspořádání. Mezi obcemi a kraji neexistují vztahy nadřízenosti a podřízenosti a zásah vyššího územně samosprávného článku (kraje) do činnosti obce je možný pouze na základě zákona.

Zájmová samospráva vyjadřuje také zájem dílčího společenství, které v tomto případě vyjadřuje určitý **profesní stav** (např. advokáti, notáři, lékaři apod.) a je organizovaná v profesních komorách (advokátní, notářská, lékařská apod.).